

#ЄФВВ 2022

Навчальний посібник

ПРАВО та ТЗНПК

+

тестові завдання у форматі ЄФВВ

**Харків
«Право»
2022**

УДК 34:37.091.26
Є90

Укладач:

Л. О. Чернов

Рецензент:

М. М. Тараненко, кандидат юридичних наук, доцент кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права факультету соціології і права НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

#ЄФВВ 2022. Право та ТЗНПК + тестові завдання у форматі ЄФВВ : навч. посіб. / [уклад.: Л. О. Чернов]. – Харків : Право, 2022. – 350 с.

ISBN 978-966-998-398-5

Посібник укладено відповідно до чинної програми ЄФВВ 2022.

Видання містить матеріали з 8 базових правничих дисциплін і ТЗНПК, призначене для якісної підготовки бакалаврів до проходження єдиного фахового вступного випробування.

УДК 34:37.091.26

ISBN 978-966-998-398-5

© Чернов Л. О., укладання, 2022
© Видавництво «Право», 2022

Зміст

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО	8
1. Конституційне право як основа національного права.....	8
2. Юридична сила конституції.....	9
3. Конституціоналізм та конституційний лад України.....	11
4. Україна як демократична республіка: конституційні засади.....	12
5. Унітарність Української держави в системі засад конституційного ладу.....	17
6. Конституційні засади функціонування національно-культурної сфери в Україні.....	18
7. Конституція України та громадянське суспільство.....	18
8. Конституційний статус особи в Україні.....	20
9. Законодавча влада в Україні: конституційна характеристика.....	26
10. Конституційний статус Президента України.....	29
11. Виконавча влада в Україні: конституційна характеристика.....	30
12. Судова влада в Україні.....	32
13. Правовий захист Конституції.....	33
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО УКРАЇНИ	37
1. Адміністративне право як галузь публічного права.....	37
2. Суб'єкти адміністративного права.....	39
3. Інструменти публічного адміністрування.....	41
4. Адміністративна процедура. Адміністративні послуги.....	44
5. Захист прав приватної особи у сфері публічного адміністрування.....	45
6. Службове право.....	48
7. Адміністративне деліктне право.....	51
8. Адміністративне судочинство в Україні.....	55
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ	57
1. Цивільне право в системі права України.....	57
2. Джерела цивільного права України.....	57
3. Цивільні правовідносини.....	58
4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин.....	59
5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин.....	62
6. Об'єкти цивільних прав.....	65
7. Правочини.....	66
8. Представництво в цивільному праві.....	68
9. Строки та терміни в цивільному праві. Позовна давність.....	69
10. Особисті немайнові права фізичної особи.....	70
11. Право власності. Загальні положення.....	71
12. Набуття та припинення права власності.....	72
13. Право спільної власності.....	75
14. Захист права власності.....	76
15. Речові права на чуже майно.....	77
16. Право інтелектуальної власності: загальні положення.....	77
17. Авторське право та суміжні права.....	78
18. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.....	80
19. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку.....	81
20. Загальні положення про зобов'язання.....	82
21. Забезпечення виконання зобов'язання.....	83
22. Припинення зобов'язання.....	85

23.	Порушення зобов'язання. Цивільно-правова відповідальність	86
24.	Загальні положення про договір.....	86
25.	Договір купівлі-продажу: загальні положення.....	87
26.	Окремі види договору купівлі-продажу.....	88
27.	Договір дарування.....	89
28.	Договори ренти та довічного утримання (догляду).....	90
29.	Договір найму (оренди).....	91
30.	Окремі види договору найму (оренди)	93
31.	Договір найму (оренди) житла.....	94
32.	Договір позики	95
33.	Договір підряду	96
34.	Окремі види договору підряду	98
35.	Договір про надання послуг: загальні положення.....	99
36.	Договори в сфері надання транспортних послуг.....	99
37.	Договір зберігання	100
38.	Договір страхування	102
39.	Договір доручення. Договір комісії. Договір управління майном	104
40.	Договір позики. Кредитний договір.....	106
41.	Договір банківського вкладу. Договір банківського рахунка.....	106
42.	Договір факторингу	107
43.	Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	107
44.	Договір про спільну діяльність.....	108
45.	Недоговірні зобов'язання.....	109
46.	Загальні положення про спадкування	112
47.	Здійснення права на спадкування. Виконання заповіту. Оформлення права на спадщину	115
48.	Спадковий договір	116
ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО		117
1.	Загальні положення цивільного процесуального права	117
2.	Принципи цивільного судочинства	118
3.	Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин.....	118
4.	Учасники справи.....	119
5.	Представники	121
6.	Інші учасники судового процесу	122
7.	Цивільна юрисдикція.....	123
8.	Докази та доказування.....	124
9.	Процесуальні строки	125
10.	Судові виклики і повідомлення	126
11.	Судові витрати.....	126
12.	Заходи процесуального примусу	127
13.	Позовне провадження.....	128
14.	Наказне провадження	136
15.	Окреме провадження	136
16.	Перегляд судових рішень	137
17.	Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб). Судовий контроль за виконанням судових рішень.....	144
18.	Відновлення втраченого судового провадження.....	146
19.	Визнання та виконання рішень іноземних судів. Судові доручення про надання правничої допомоги.....	146

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ	148
I. Загальна частина	148
1. Загальні засади кримінального права України.....	148
2. Поняття, ознаки та види (за ступенем тяжкості) кримінальних правопорушень за кримінальним правом України. Малозначність діяння та її юридичне значення за КК України	150
3. Об'єкт кримінального правопорушення.....	151
4. Об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення.....	152
5. Суб'єкт кримінального правопорушення	153
6. Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення	156
7. Стадії кримінального правопорушення	157
8. Співучасть у кримінальному правопорушенні за КК України	158
9. Причетність до кримінального правопорушення	159
10. Множинність кримінальних правопорушень.....	160
11. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння.....	162
12. Заходи кримінального права: загальні положення	163
14. Покарання та його види.....	165
16. Звільнення від покарання та його відбування	170
17. Судимість	173
20. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб	175
II. Особлива частина	175
1. Основні різновиди норм та наскрізні юридичні поняття і юридичні конструкції Особливої частини КК України	175
2. Злочини проти основ національної безпеки України	176
3. Кримінальні правопорушення проти особи	177
4. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини та громадянина	180
5. Кримінальні правопорушення проти власності.....	181
7. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту.....	182
8. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності.....	183
9. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення	183
10. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян.....	184
11. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	184
КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО	186
1. Загальні положення кримінального процесуального права.....	186
2. Засади кримінального провадження	187
3. Суд та учасники кримінального провадження	188
4. Докази та доказування в кримінальному провадженні	193
6. Заходи забезпечення кримінального провадження.....	195
7. Досудове розслідування	197
8. Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії	199
9. Повідомлення про підозру	201
10. Зупинення та закінчення досудового розслідування	201
11. Судове провадження у першій інстанції.....	202

12. Судові рішення.....	204
14. Провадження з виконання судових рішень	208
15. Провадження в суді касаційної інстанції.....	209
16. Особливі порядки кримінального провадження.....	211

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО..... 214

1. Поняття, правова природа та сфера дії сучасного міжнародного публічного права.....	214
2. Норми міжнародного публічного права.....	214
3. Основні принципи міжнародного публічного права	215
4. Джерела міжнародного публічного права	216
5. Співвідношення міжнародного публічного права та національного права.....	217
6. Суб'єкти міжнародного публічного права.....	218
7. правонаступництво у міжнародному публічному праві.....	219
8. Відповідальність за міжнародним публічним правом.....	220
9. Концепція естоппеля в міжнародному публічному праві та перспективи його застосування до порушень міжнародно-правових зобов'язань.....	223
10. Населення в міжнародному публічному праві.....	223
11. Міжнародне гуманітарне право.....	225
12. Міжнародне кримінальне право	227
13. Територія в міжнародному публічному праві	228
15. Право міжнародних договорів	230
16. Право зовнішніх зносин	231
17. Право міжнародних організацій.....	232
18. Мирне вирішення міжнародних спорів	235
19. Право міжнародної безпеки	236
20. Міжнародне економічне право	237
21. Міжнародне екологічне право	238

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ..... 240

1. Загальні положення про права людини.....	240
2. Захист прав людини в рамках ООН	241
3. Захист прав людини в Європі	244
4. Інші регіональні системи захисту прав людини	246
5. Право на життя.....	247
6. Заборона катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки чи покарання	248
7. Право на свободу та особисту недоторканність	249
8. Право на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції.....	250
9. Свобода думки, совісті та релігії.....	252
10. Свобода вираження поглядів	253
11. Свобода зібрань та об'єднання	253
12. Право на власність	254
14. Право на справедливий суд та на ефективний засіб юридичного захисту.....	256
15. Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини під час надзвичайного стану, становища або ситуації.....	257

ТЕСТ ЗАГАЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ТЗНК)..... 260

Аналітичне мислення	261
Логічне мислення.....	265
Критичне мислення.....	272

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	276
Конституційне право України	276
Цивільне право України.....	289
Цивільне процесуальне право України.....	295
Кримінальне право України.....	302
Кримінальне процесуальне право України	310
Міжнародне публічне право.....	318
Міжнародний захист прав людини.....	325
Тест загальної навчальної правничої компетентності.....	333
ВІДПОВІДІ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ	347
Використані джерела	348

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

1. Конституційне право як основа національного права

Конституційне право України – провідна (фундаментальна) галузь національного права, являє собою сукупність правових норм, перш за все принципів і норм конституції, які закріплюють основи політичної та економічної організації суспільства, форму держави, порядок і принципи формування та компетенцію органів державної влади, основи правового статусу людини і громадянина.

Конституційне право України відноситься до галузей публічного права, оскільки предмет правового регулювання цієї галузі права пов'язаний з публічним здійсненням влади народу, держави та територіальної громади.

Основним предметом правового регулювання конституційного права України є суспільні відносини, які виникають і діють в процесі здійснення влади народом України.

Предмет конституційного права можна поділити на чотири групи:

1. Відносини, які складають основоположні засади народовладдя, суверенітету народу.
2. Відносини, які складають побудову та устрій держави як організації влади народу і для народу.
3. Відносини, які складають основоположні засади функціонування держави.
4. Відносини, що визначають характер зв'язків між державою і конкретною особою.

Принципи конституційного права України – це керівні засади, ідеї, ідеали, які визначають сутність, зміст, спрямованість і форми конституційно-правового регулювання.

Конституційні принципи – це закріплені в Конституції України загальні основоположні засади, відповідно до яких вона виступає як система правових норм і здійснюється регулювання суспільних відносин. Вони регулюють суспільні відносини не безпосередньо, а через конкретні конституційно-правові норми і втілюються в цих нормах та в правозастосовній діяльності органів влади.

Загальні принципи, що декларуються Конституцією: державного суверенітету; демократизму; соціальної держави; правової держави; унітаризму; гуманізму; республіканізму; народного суверенітету; поділу державної влади; законності; верховенства права; політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності суспільного життя тощо. Загальні принципи потребують конкретизації через відповідні конституційно-правові норми, інакше залишаться конституційними деклараціями.

Спеціальні принципи, що мають чітку юридичну форму вираження і безпосередньо застосовуються в державній діяльності: принципи вільного мандата, депутатської недоторканності, незворотності дії законів, презумпції невинуватості.

Елементи системи конституційного права:

1. Конституційні принципи.

2. Конституційно-правові інститути – це певна система конституційно-правових норм, що регулюють однорідні та взаємопов'язані суспільні відносини, і утворюють відносно самостійну групу.

Види:

1) *загальні конституційно-правові інститути* – мають комплексний характер і регулюють великі сфери суспільних відносин;

2) *головні конституційно-правові інститути* – в межах загальних інститутів об'єднують правові норми, що регулюють певні групи однорідних суспільних відносин;

3) *початкові конституційно-правові інститути* – в межах головних інститутів, об'єднують декілька правових норм, що регулюють окрему групу суспільних відносин.

3. Конституційно-правові норми – це загальнообов'язкові правила поведінки, що встановлюються чи санкціонуються державою з метою охорони і регулювання певних суспільних відносин, що здійснюються через конкретні права і обов'язки та забезпечуються державним примусом.

Види:

1) За функціональною направленістю:

- *установчі* – фіксують статус суб'єктів конституційного права, насамперед вищі державні органи. За своєю суттю це не є конкретні правила поведінки;
- *регулятивні* – наділяють суб'єктів правами та обов'язками;
- *охоронні* – встановлюють юридичні заборони.

2) За способом впливу на суб'єкти права:

- *уповноважуючі*;
- *зобов'язуючі*;
- *забороняючі*.

3) За характером регулювання суспільних відносин:

- *матеріальні* – безпосередній вплив на суспільні відносини;
- *процесуальні* – форма в якій реалізується матеріальна норма.

4) За дією в часі:

- *постійні*;
- *тимчасові*;
- *виключні* – встановлюються на випадок надзвичайного стану. Такі норми призупиняють на цей час дію деяких постійних норм і передбачають можливість тимчасового правового регулювання.

1.4. Інститути конституційного права: поняття, критерії класифікації та види.

Інститут конституційного права – це певна система конституційно-правових норм, що регулюють однорідні та взаємопов'язані суспільні відносини, і утворюють відносно самостійну групу.

За предметом слід виділяти:

– **Інститут парламентаризму** – визначає основні принципи парламентаризму, поняття парламенту, порядок його формування, склад і структуру, функції та повноваження, порядок його роботи та основні парламентські процедури.

– **Інститут глави держави** – визначає конституційно-правовий статус глави держави, порядок його обрання, функції та повноваження Президента України, взаємовідносини Президента України як глави держави з іншими гілками влади.

– **Інститут виконавчої влади** – визначає конституційно-правовий статус органів виконавчої влади в Україні та їх роль і місце в системі органів державної влади, систему органів виконавчої влади в Україні, порядок формування і структуру органів виконавчої влади, їх функції та повноваження.

– **Інститут судової влади** – визначає конституційно-правовий статус судів загальної юрисдикції в Україні, основні принципи судоустрою і судочинства, систему судів загальної юрисдикції, тощо.

– **Інститут конституційної юстиції** – об'єднує норми конституційного права, що регламентують принципи конституційного судочинства, порядок формування та склад КСУ, функції та повноваження КСУ та порядок його діяльності.

– **Інститут місцевого самоврядування** – визначає загальні засади місцевого самоврядування, систему органів і посадових осіб місцевого самоврядування, порядок формування органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

2. Юридична сила конституції

Конституція – це система правових норм певної держави, яка приймається в особливому порядку, має найвищу юридичну силу і регулює найбільш важливі суспільні відносини в сфері організації та функціонування органів державної влади, державно-територіального устрою та правового статусу людини і громадянина.

Юридичні властивості Конституції України:

1) Конституція України є Основним Законом держави.

- 2) Конституція України має найвищу юридичну силу. Найвища юридична сила Конституції України закріплена у ч. 2 ст. 8 Основного Закону нашої держави та проявляється у двох аспектах:
- усі нормативно-правові акти приймаються органами, передбаченими Конституцією України та в установленому нею порядку;
 - норми конституції мають пріоритет над нормами законів та інших нормативно-правових актів.
- 3) Конституція України є юридичною базою законодавства. Це проявляється у тому, що вона:
- визначає зміст усіх нормативно-правових актів, що приймаються у державі;
 - встановлює види нормативно-правових актів, що приймаються на розвиток її положень;
 - визначає ієрархію нормативно-правових актів;
- 4) Конституція України передбачає особливий порядок прийняття та внесення змін до неї.
- 5) Конституція України має особливий зміст та структуру.
- 6) Конституція України характеризується прямою дією норм, тобто для реалізації конституційних норм не потрібні спеціальні акти, які б їх конкретизували.

Функції.

- **Політична функція** – Конституція закріплює засади конституційного ладу, політичного режиму, проголошує народовладдя.
- **Юридична функція** – Конституція є Основним Законом держави, базою системи національного права.
- **Установча функція** – Конституція встановлює основні політико-правові інститути держави і суспільства, визначає основи правового статусу громадян, систему органів державної влади, органів місцевого самоврядування тощо.
- **Ідеологічна функція** – Конституція закріплює основоположні цінності (демократія, суверенітет народу, права людини і громадянина тощо), орієнтує громадян і посадових на виконання законів, шанування закріплених у ній цінностей.
- **Обмежувальна функція** – конституційні норми створюють основу і визначають межі діяльності державних органів, стримують узурпацію і монополізацію влади певними владними структурами державної влади.
- **Зовнішньополітична функція** – інші держави й народи за змістом Конституції можуть робити висновки про рівень демократизму держави.

Конституція України була прийнята **28 червня 1996 р.**

Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на **законодавчу, виконавчу і судову**. Єдиним органом законодавчої влади є парламент – **Верховна Рада**. Главою держави є **Президент**, а вищим органом виконавчої влади є **Кабінет Міністрів**.

Конституція проголосила українську мову державною, але в той же час забезпечується розвиток і збереження мов національних меншин.

Конституція України складається з **преамбули, 15 розділів, 161 статті, прикінцевих та перехідних положень**.

Преамбула – це вступна частина Конституції, яка містить норми, що проголошують цілі прийняття Конституції, її основні принципи.

Відповідно до розділу XIII Конституції України:

- Законопроект про внесення змін до Конституції України може бути поданий до Верховної Ради України Президентом України або не менш як третиною народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України (450 депутатів).

- Законопроект про внесення змін до Конституції України, крім розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України», попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, вважається прийнятим, якщо на наступній черговій сесії Верховної Ради України за нього проголосувало не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України.

- Законопроект про внесення змін до розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України» подається до Верховної Ради

України Президентом України або не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, затверджується всеукраїнським референдумом, який признається Президентом України.

– Повторне подання законопроекту про внесення змін до розділів I, III і XIII цієї Конституції з одного й того самого питання можливе лише до Верховної Ради України наступного скликання.

– Законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту таким вимогам:

- Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.
- Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану.
- Законопроект про внесення змін до Конституції України, який розглядався Верховною Радою України, і закон не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради України не раніше ніж через рік з дня прийняття рішення щодо цього законопроекту.
- Верховна Рада України протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції України.

Україна визнає для себе верховенство міжнародного права, але в обмеженому обсязі.

В Україні визнаються частиною національного законодавства норми міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Це насамперед договори, ратифіковані Верховною Радою України.

Відповідно до Конституції України та Закону України «Про міжнародні договори України» норми міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, слід застосовувати у внутрішньому правопорядку України в порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Іншими словами, норми таких міжнародних договорів України повинні мати силу не меншу, ніж закони України, але не силу Конституції України. Як випливає з Конституції України, необхідною умовою укладання міжнародного договору, що суперечитиме Конституції України, є попереднє внесення необхідних змін до неї. Отже, у внутрішньому правопорядку міжнародний договір, обов'язковий для України, не може суперечити Конституції України.

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж передбачені законом України, повинні застосовуватися правила міжнародного договору. Це твердження ґрунтується на статті 27 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р., учасницею якої є Україна.

3. Конституціоналізм та конституційний лад України

Конституціоналізм – це політико-правова категорія, яка опосередковує місце і роль конституції у правовій системі, суспільстві і державі, що знаходять вияв у її верховенстві та характері впливу на суспільні відносини.

Конституційний лад України – це система суспільних відносин, передбачених і гарантованих Конституцією і законами України, прийнятими на її основі і відповідно до неї.

Основні принципи конституційного ладу України, які є базою для конституційного регулювання найважливіших суспільних відносин, закріплені у першому розділі Конституції України „Загальні засади». Він складається з 20 статей.

Порядок зміни конституційного ладу України:

Законопроект про внесення змін до розділу I «Загальні засади» подається до Верховної Ради України Президентом України або не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, затверджується всеукраїнським референдумом, який признається Президентом України.

Державний суверенітет – верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах.

Верховенство держави означає дію в межах її території тільки однієї публічної влади, яка визначає повноваження усіх державних органів і посадових осіб, а також підлеглість цій владі всього населення території.

Незалежність держави в міжнародних відносинах – це її непідпорядкованість будь-якій зовнішній владі, владі інших держав.

Законодавча влада в Україні належить Верховній Раді України, яка має право видавати закони і виступати як представник народного суверенітету.

Виконавча влада підзвітна, підконтрольна і відповідальна перед представницькою владою. Вищим органом виконавчої влади в Україні є Кабінет Міністрів України.

Судова влада здійснюється незалежними від інших органів влади судами. Суди у своїй діяльності керуються тільки законами України і здійснюють правосуддя з метою захисту законних прав і інтересів від будь-яких порушень.

Для взаємних стримувань і протидії різних гілок державної влади передбачені:

– право Президента України за певних умов достроково припинити повноваження Верховної Ради або накладити вето на закон, прийнятий Верховною Радою;

– повноваження Верховної Ради України по ухваленню резолюції недовіри Кабінету Міністрів України, що тягне за собою його відставку, а також по зміщенню Президента з його поста у порядку імпічменту;

– обов'язковість скасування будь-якого державного акту після того, як Конституційний Суд встановив їх невідповідність діючій Конституції, а також можливість оскарження рішень органів державної влади і результату виборів Президент або депутата ради будь якого рівня в судовому порядку.

Згідно зі статтею 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

4. Україна як демократична республіка: конституційні засади

Народовладдя – це широка й активна участь громадян в управлінні справами держави і суспільства та створення найсприятливіших умов для надання всієї повноти влади народу.

Відповідно до Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Отже, народовладдя в Україні здійснюється у двох формах:

– прямої демократії – народ виражає свою волю у визначених Конституцією і законами процесуальних формах;

– представницької демократії – народ виражає свою волю через представників, яких народ обирає до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Референдум – це голосування населення всієї держави (загальнодержавний референдум) або певної його частини (місцевий референдум) з метою вирішення найважливіших питань державного і суспільного життя.

Всеукраїнський референдум є формою безпосередньої демократії в Україні, способом здійснення влади безпосередньо Українським народом, що полягає у прийнятті (затвердженні) громадянами України рішень шляхом голосування в порядку, встановленому Конституцією України та цим Законом.

Всеукраїнський референдум щодо затвердження змін до розділу I «Загальні положення», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України» Конституції України призначається Президентом України відповідно до Конституції України.

Всеукраїнський референдум щодо зміни території України призначається Верховною Радою України відповідно до Конституції України.

Всеукраїнський референдум за народною ініціативою проголошується Президентом України відповідно до Конституції України.

Порядок призначення всеукраїнського референдуму про внесення змін до Конституції України

Законопроект, який передбачає внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України, приймається в порядку, встановленому Конституцією України, та затверджується всеукраїнським референдумом.

Призначення всеукраїнського референдуму щодо внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України здійснюється указом Президента України.

Порядок призначення всеукраїнського референдуму про зміну території України

Всеукраїнський референдум щодо зміни території України – це форма прийняття громадянами України, які мають право голосу, рішення щодо затвердження прийнятого Верховною Радою України закону про ратифікацію міжнародного договору про зміну території України.

Призначення всеукраїнського референдуму щодо зміни території України здійснюється постановою Верховної Ради України.

Порядок проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою

Всеукраїнський референдум за народною ініціативою проголошується на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення всеукраїнського референдуму зібрано не менш як у двох третинах адміністративно-територіальних одиниць, зазначених в частині другій статті 133 Конституції України, і не менш як по сто тисяч підписів у кожній з них.

Проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою здійснюється указом Президента України.

Виборче право:

Об'єктивне виборче право – система конституційно-правових норм, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з виборами органів держави і місцевого самоврядування.

Суб'єктивне виборче право – гарантована державою можливість громадянина брати участь у виборах в органи державної влади та місцевого самоврядування.

Активне виборче право – право громадян брати участь у виборах голови держави, представницьких органів влади.

Пасивне виборче право – право громадянина бути обраним до представницьких органів держави.

Принципи виборчого права:

– Загальність – виборчі права визнаються за всіма дорослими і психічно здоровими громадянами;

– Вільна участь у виборах – виборець сам вирішує, чи брати участь йому у виборчому процесі і якщо так, то якою мірою.

Абсентеїзм – неучасть виборців у виборах .

– Рівне виборче право – це встановлені законом рівні для кожного виборця можливості впливати на результат виборів та однакові можливості бути обраним відповідно до умов закону («одна людина – один голос»).

– Прямі та непрямі вибори.

Прямі вибори – право обирати і обиратися безпосередньо у виборний орган або виборну посаду.

Непрямі вибори – виборець вибирає лише членів колегії, яка потім вже обирає виборний орган.

– Таємне голосування.

Виборча система – це спосіб розподілу депутатських мандатів між кандидатами в залежності від результатів голосування виборців.

Види виборчих систем.

Мажоритарна виборча система – це голосування за кандидата по виборчому округу і визнання його обраним на основі одержаної ним більшості голосів виборців.

Існують мажоритарні системи абсолютної та відносної більшості. За системою абсолютної більшості перемогу на виборах здобуває кандидат, який набрав 50% голосів плюс один голос. Під час виборів за мажоритарною системою відносної більшості членом парламенту стає депутат, який одержує більше голосів, ніж усі його суперники, навіть якщо це менше 50% голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

Пропорційна виборча система – це голосування за списки кандидатів від політичних партій або інших політичних сил і розподіл місць у парламенті (депутатських мандатів) пропорційно до кількості голосів, відданих за списки.

Існує кілька різновидів застосування пропорційної виборчої системи: голосування за звичайний список кандидатів і жорсткий список.

Звичайний список кандидатів – це розташування прізвищ кандидатів у списку в алфавітному порядку.

Жорсткий список кандидатів – це розташування прізвищ кандидатів у списку в пріоритетному порядку.

Відкритий список – виборець, хоча і голосує за список в цілому, проте визначає, якому з кандидатів у середині списку він надає перевагу.

Закритих списків – такої можливості виборцю не надає, розподіл місць у виборчому списку здійснюють партії на власний розсуд.

Порядок формування та організація діяльності рад регламентуються Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», іншими законами, а також статутами територіальних громад.

Рада вважається правомочною за умови обрання не менш як двох третин депутатів від загального складу ради. У разі якщо до ради обрано менш як дві третини її складу, до обрання необхідної кількості депутатів продовжує здійснювати повноваження рада попереднього скликання.

Виборний процес здійснюється на засадах вільного і рівноправного висунування кандидатів, рівності можливостей для всіх кандидатів у проведенні виборчої кампанії; неупередженості до кандидатів з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів; контролю за джерелами фінансування та витратами на виборчу кампанію; гласності й відкритості виборчої кампанії; свободи агітації.

Відповідно до статті 77 Виборчого кодексу України вибори Президента України призначаються Верховною Радою України шляхом прийняття відповідної постанови.

Чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю березня п'ятого року повноважень глави держави. У разі дострокового припинення повноважень Президента вибори проводяться в період 90 днів з дня припинення повноважень.

Виборчий процес чергових виборів Президента України розпочинається за дев'яносто днів до дня виборів.

Він складається з кількох послідовних етапів:

- 1) утворення територіальних виборчих округів;
- 2) утворення виборчих дільниць;
- 3) утворення окружних та дільничних виборчих комісій;
- 4) формування списків виборців, їх перевірка та уточнення;
- 5) висунування та реєстрація кандидатів;
- 6) проведення передвиборної агітації;
- 7) голосування у день виборів Президента України;
- 8) підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування і результатів виборів Президента України.